

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

PRE-BOARD-3 EXAMINATION (2025-26)

SANSKRIT (119)

Class : X

Date : 09.01.2026

SET –A MARKING SCHEME

Duration: 3 Hrs

Max. Marks: 80

खण्ड: 'क'

अपठितावबोधनम् (10 अङ्काः)

प्रश्न 1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत-

(10 अङ्काः)

(अ) एकपदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1×2=2)

(i) नारीशिक्षा

(ii) सीताष्टमी

(iii) नारी

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयमेव)

(2×2=4)

(i) महादेव्याः सीतायाः पावनं जीवनवृत्तं एकम् आदर्शं वर्तते तदनुकरणीयमपि अस्ति।

(ii) महादेव्याः सीतायाः पावनं जीवनवृत्तं प्रत्येक भारतीयनारीणां कृते एकम् आदर्शं वर्तते।

(iii) नारी गृहस्थाश्रमस्य जीवनशक्तिः अस्ति ?

(इ) अस्य गद्यांशस्य उचितं शीर्षकं लिखत | नारी संसारस्य मूलं

(1×1=1)

(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत (केवलं प्रश्नत्रयम्)

(1×3=3)

(i) 'नारी संसारस्य मूलं वर्तते। अत्र कर्तृपदं किम् अस्ति ?

(ग) नारी

(ii) अनुच्छेदे 'पवित्र' पदस्य कः पर्यायः प्रयुक्तो वर्तते ?

(ग) पावनं

(iii) गद्यांशे 'निम्नतायाः' पदस्य विपर्ययरूपे किं पदं लिखितम् ?

(क) उच्चतायाः

(iv) 'अस्ति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्?

(ख) सा

'ख' खण्डः

रचनात्मक कार्यम् (15 अङ्काः)

प्रश्न 2. भवान् संजीवः स्वमित्राय एशियाडक्रीडाविषयकं पत्रं लिखति । तस्मिन् पत्रे क्रीडायाः वर्णनं करोति । भवान् स्वपत्रं मञ्जूषायाः सहायतां गृहीत्वा पुनर्लिखतु ।

(10×½=5)

(i) नमस्कारम्

(ii) जानाति

(iii) महोत्सवः

(iv) अश्वारोहणधावन

(v) कांस्यपदकम्

(vi) उड्डीयमानाः

- (vii) घटमानम्
- (viii) पितृभ्याम्
- (ix) तव
- (x) संजीवः

प्रश्न 3. प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषापद सहायतया संस्कृतेन पञ्च वाक्यानि रचयत -

(5×1=5)

- 1) बसस्थानके जनाः पंक्तिबद्धाः उपविष्टाः सन्ति।
- 2) ते सर्वे बसयानस्य आगमनस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति।
- 3) बसायने चालकः सावधानतया वाहनं नियच्छति।
- 4) एका महिला दीर्घासन्दिकायाम् उपविष्टा अस्ति।
- 5) जनसम्मर्देऽपि जनाः क्रमशः बसम् आरोहन्ति।

अन्य शुद्ध वाक्यानि स्वीकरणीयानि

अथवा

'मम विद्यालयः' इति विषयम् अधिकृत्य मञ्जूषापदसाहाय्येन पञ्च संस्कृतवाक्यानि लिखत ।

- 1) मम विद्यालयः राजधान्याम् स्थितः अस्ति।
- 2) तत्र समुचिता व्यवस्था सर्वत्र दृश्यते।
- 3) अस्माकं अध्यापकाः सुयोग्याः मृदुस्वभावाश्च भवन्ति।
- 4) ते विद्यार्थिनः मनोयोगेन पाठयन्ति।
- 5) विद्यार्थी विद्यालयस्य क्रीडाक्षेत्रे स्नेहेन प्रसीदन्ति।

अन्य शुद्ध वाक्यानि स्वीकरणीयानि

प्रश्न 4. रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अधोलिखितसंवादं प्रपूर्य पुनः लिखत -

(5×1=5)

- (1) जयपुरम्
- (2) मित्रैः
- (3) कार्यक्रमः
- (4) दर्शनीयम्
- (5) आवां

अथवा

मञ्जूषापदसाहाय्येन कथायाः रिक्तस्थानानीं पूरयित्वा कथां पुनः लिखत -

(10×½=5)

वीरबालकः अभिमन्युः

- (i) युद्धभूमिम्
- (ii) भेदने
- (iii) एकाकी
- (iv) वीरबालकस्य
- (v) महारथिनः
- (vi) आक्रमणं
- (vii) युद्धकलानिष्ठाताः
- (viii) युद्धमर्यादा
- (ix) यावत्
- (x) जायन्ते

'ग' खण्डः

प्रश्न 5. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदानां संधिं विच्छेदं वा कृत्वा लिखत -

(4×1=4)

- (i) (नयनं)
- (ii) (सत् + नायिका)
- (iii) (मातुः + वचनं)
- (iv) (निरूपायाः)

अथवा

- (i) प्रथमः + अध्यायः
- (ii) तिरः + कारः
- (iii) स्वराङ्गायत्री
- (iv) वाण्यैका

प्रश्न 6. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदानां समासं विग्रहं वा कृत्वा लिखत -

(4×1=4)

- (i) (घ) तपसः वनम्
- (ii) (ख) वेदान् पठति इति
- (iii) (ग) पाणी च पादौ च तेषां समाहारः
- (iv) (ग) रामेण सहितम्

प्रश्न 7. रेखाङ्कितपदेषु प्रकृति-प्रत्ययोः संयोजनं विभाजनं वा कृत्वा पुनः लिखत -

(4×1=4)

- (i) (ग) मन्दभाग्य + टाप्
- (ii) (ख) गति + मतुप्
- (iii) (ख) नागरिकः
- (iv) (ख) चपलस्य

प्रश्न 8. अधोलिखितं संवादं कर्तृ-कर्मवाच्ये परिवर्त्य उत्तरपुस्तिकायां लिखत-

(3×1=3)

- (i) मया
- (ii) पठसि
- (iii) त्वया

अथवा

वाच्यानुसारम् उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा वाक्यानि पुनः लिखत -

- (i) श्रूयन्ते
- (ii) कथाः
- (iii) सीतया

मञ्जूषा -

प्रश्न 9. अधोलिखितवाक्येषु समयबोधकेषु पदेषु रिक्तस्थानानि पूरयत-

(3×1=3)

- (i) पादोन् सप्तवादने
- (ii) सपाद् अष्टवादने
- (iii) द्वादशवादने

प्रश्न 10. इमं संवादम् उचितैः अव्ययपदैः पूरयत -

(4×1=4)

- (i) श्वः
- (ii) सम्प्रति
- (iii) बहिः
- (iv) किमर्थम्

प्रश्न 11. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकित अशुद्धपदाय उचितपदं चित्वा वाक्यानि पुनः लिखत - (3×1=3)

- (i) (क) पठामः
- (ii) (ख) पठिष्यामः
- (iii) (ग) कम्

'घ' खण्डः

पठितावबोधनम् (30 अङ्काः)

प्रश्न 12. अधोलिखितान् पद्यांशान् पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत-

- I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×½=1)
 - (i) इन्द्रियाणि
 - (ii) भरतर्षभ
 - (iii) मनः
- II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×1=2)
 - (i) श्रीकृष्णः अर्जुनं पाप्मानं ज्ञानविज्ञाने मारयितुम् उपदिशति ?
 - (ii) इन्द्रियाणां संयमः आदौ करणीयः ?
 - (iii) मनसः वशीकरणं वायोरिव दुष्करम् ?
- III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (2×1=2)
 - (i) प्रजहि
 - (ii) भरतर्षभाय / अर्जुनाय

अथवा

- (i) पाप्मानं
- (ii) अहं

प्रश्न 13. अधोलिखितान् गद्यांशान् पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत-

- I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×½=1)
 - (i) प्रच्छन्नभाग्यः
 - (ii) कुमार्गम्
 - (iii) स्वगृहं
- II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×1=2)
 - (i) सद्बचनानि तिरस्कृत्य दुष्टबुद्धिः ग्रामाभिमुखं अगच्छत् ।
 - (ii) 'अद्यप्रभृति पापपथं त्यजामि ।' इति प्रच्छन्नभाग्यः अचिन्तयत् ।
 - (iii) दुष्टबुद्धिः प्रच्छन्नभाग्यस्य सद्बचनानि तिरस्कृत्य ग्रामाभिमुखं प्राचलत् ।
- III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (2×1=2)
 - (i) समुन्मीलिते
 - (ii) इमं

अथवा

- (i) दुष्टबुद्धिः
- (ii) चक्षुषी

प्रश्न 14. अधोलिखितनाट्यांशान् पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत-

- I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×½=1)
 - (i) श्रीकृष्णस्य
 - (ii) दिव्यं

- (iii) अर्जुनः
 II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×1=2)
 (i) श्रीकृष्णः खिन्नं द्रौणिं पृष्टवान् ।
 (ii) द्रौणिः चक्रं स्वस्थानात् संचालयितुम् कर्तुं समर्थः न अभवत् ।
 (iii) ब्रह्मास्त्रस्य प्रभावेण त्रैलोक्यं दहनं इव प्रचण्डज्वालः अग्निः परितः प्रसरति ।
 III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (2×1=2)
 (i) शक्तिम्
 (ii) दिव्यां

अथवा

- (i) त्वम्
 (ii) उत्सृज्यते

- प्रश्न 15. रेखांकितपदान् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – (5×1=5)
 (1) कः वानरयूथपतिः अचिन्तयत् ?
 (2) मातरः कान् कथयन्ति ?
 (3) के धनलाभमात्रेण संतोषं भजन्ते ?
 (4) कासु विचरन् राजा अचिन्तयत् ?
 (5) नास्ति केन समं सुखम् ?
 प्रश्न 16. अधोलिखितश्लोकस्य अन्वयं समुचितपदैः पूरयत - (4×½=2)
 अन्वयः - गुरुः द्रोणः स्वपुत्रं वदति-हे पुत्र ! यदि त्वं (i) युद्धे परमापदम् अपि (ii) प्राप्नुयाः
 तदापि इदं प्रलयकारि (iii) मनुष्येषु कदापि (iv) अस्त्रम् न प्रयोगं कुर्याः ।

अथवा

अन्वयः - यः (नरः) (i) व्यसनम् प्राप्य (ii) मोहात् केवलं परिदेवयेत्, तस्य (iii) क्रन्दनम् वर्धते
 अन्तम् च न (iv) समधिगच्छति ।

- प्रश्न 17. रेखाङ्कितपदेषु प्रसङ्गानुसारम् उचितम् अर्थचयनं कुरुत- (4×1=4)
 (i) (ग) पाकशालाम्
 (ii) (ख) झटिति
 (iii) (क) सर्वप्रथमम्
 (iv) (ख) नौका

- प्रश्न 18. मञ्जूषायाः सहायतया पाठाधारित कवापूर्तिं कुरुत- (8×½=4)
 (i) प्रक्षेपकयन्त्रेण
 (ii) भीष्मकनगरदुर्गम्
 (iii) आर्यकाल-संस्कृति-सम्पदः
 (iv) तवाङ्ग गोम्पा
 (v) पञ्चशतानाम्
 (vi) लोहितजनपदे
 (vii) परशुरामकुण्डम्
 (viii) लोहितनद्याः

===== सफलतायै शुभाशयाः =====